

Atıfta Bulunmak İçin / Cite This Paper: Eser, S. ve Çakıcı, A. C. (2019). "Lisans Düzeyinde Turizm Rehberliği Eğitimi Alan Öğrencilerin Akademik Motivasyonlarının Mesleğe Dönük Tutumlarına Etkisi", *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8 (4): 3871-3888.

Geliř Tarihi / Received Date: 27 Mart 2019

Kabul Tarihi / Accepted Date: 3 Haziran 2019

Araştırma Makalesi

LİSANS DÜZEYİNDE TURİZM REHBERLİĞİ EĞİTİMİ ALAN ÖĞRENCİLERİN AKADEMİK MOTİVASYONLARININ MESLEĞE DÖNÜK TUTUMLARINA ETKİSİ¹

Seçkin ESER

Kırklareli Üniversitesi

seckineser@outlook.com

ORCID: 0000-0001-9972-5818

A. Celil ÇAKICI

Mersin Üniversitesi

celilcakici@mersin.edu.tr

ORCID: 0000-0002-9192-1969

Öz

Çalışmanın amacı lisans düzeyinde turizm rehberliği eğitimi alan öğrencilerin akademik motivasyonlarının mesleğe dönük tutumlarında etkisinin belirlenmesidir. Veriler, literatüre dayalı geliştirilen bir anketin Türkiye’de lisans düzeyinde turizm rehberliği eğitimi alan 1105 öğrenciye uygulanmasıyla derlenmiştir. Anketler, öğrencilere 2016-2017 eğitim-öğretim yılı bahar yarıyılında, turizm rehberliği bölümlerinde görevli öğretim elemanlarının yardımıyla, sınıf bazında kota örneklemesine göre, 10.02-20.03.2017 tarihleri arasında yüz yüze uygulanmıştır. Veriler korelasyon, faktör ve çoklu regresyon analizine tabi tutulmuştur. Lisans düzeyinde turizm rehberliği alan öğrencilerin mesleğe dönük olumlu tutum sergiledikleri belirlenmiştir. Öğrencilerin içsel motivasyonlarının yüksek olduğu, mesleğe dönük tutumlarını en fazla etkileyen akademik motivasyonun dışsal akademik motivasyonları olduğu ortaya çıkmıştır. Çalışma, lisans düzeyinde rehberlik eğitimi alan öğrencilerin, mesleklerine dönük olumlu tutum geliştirmelerine yönelik çeşitli öneriler ile son bulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Turizm rehberliği, Mesleğe dönük tutum, Lisans öğrencileri, Akademik motivasyon

THE EFFECT OF ACADEMIC MOTIVATION OF THE UNDERGRADUATE STUDENTS OF TOURISM GUIDANCE ON THEIR OCCUPATIONAL ATTITUDES

Abstract

This study aims to determine the effect of academic motivation of the undergraduate students of tourism guidance on their occupational attitudes. The data were collected by applying a questionnaire based on the literature to 1105 students who received tourism guidance education at undergraduate level in Turkey. The questionnaires were applied to the students face to face with the help of the lecturers in the tourism guidance departments in the spring semester of 2016-2017 academic year, according to quota sampling based on class. The data were subjected to correlation, factor and multiple regression analysis. It was determined that the undergraduate students of tourism guidance have positive attitudes towards their occupational attitudes. It was found that the intrinsic motivation of students were high, and the external academic motivation of students was the most affective one on their occupational attitudes. The study concludes with various suggestions for tourism guidance students to develop a positive attitude towards their

¹Makale, Seçkin ESER’in "Kişilik Özelliklerinin mesleğe Yönelik Tutuma Etkisinde Öğrenme Stilleri ve Akademik Motivasyonun Aracılık Rolü: Lisans Turizm Rehberliği Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma" başlıklı doktora tezinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

occupational attitudes.

Key Words: Tourism guidance, Occupational attitudes, Undergraduate students, Academic motivation

1. GİRİŞ

Motivasyon bireylere özgü bir olgudur ve ancak insanların davranışlarında gözlenebilir (Sabuncuoğlu ve Tüz, 2013: 98). Dolayısıyla motivasyon, insanların davranışlarını etkileyerek onları belirli davranışlara yönlendiren bir çeşit güç olarak tanımlanır (Bilge vd., 2015: 83). Motivasyon, bireylerde var olan istek, enerji veya ilgiyi harekete geçirerek (Nahavandi ve Malekzadeh, 1999: 190); enerji ve davranışın bir işlevi (Wilson, 2004: 150) olarak kabul edilmektedir.

Eğitim alanında motivasyon, daha çok akademik motivasyon kavramı çerçevesinde değerlendirilmektedir. Akademik motivasyon, motivasyonel çıktılar yarattığı için eğitimde son derece önemli bir kavram (Küçükosmanoğlu, 2015: 3) olarak kabul görmektedir. Akademik motivasyon, öğrencinin belirli akademik amaçlara ulaşmak için hissettikleri isteklilik olarak ifade edilebilir ve öğrenmeye dönük motivasyon kavramına yakındır (Wilkesmann vd., 2012: 4).

Üniversitelerin turizm rehberliği bölümlerinde eğitim alan öğrencilerin akademik motivasyonları, sadece öğrenme süreçlerindeki performanslarını ve akademik başarılarını etkilemez, aynı zamanda mesleklerine dönük tutumlarını olumlu etkileyici bir unsur olarak görülmektedir. Rehberler turizm sektöründe önemli ve kilit role sahip bireylerdir. Akademik motivasyonu yüksek olan birey, isteyerek, severek ve hevesle öğrenme süreci yaşayabilmekte ve dolayısı ile mesleğe başlamadan mesleğine dönük olumlu algı geliştirebilir. Motivasyonsuzluk ise bu durumun aksi yönde gelişmesine, isteksiz ve verimsiz bir öğrenme süreci yaşanmasına sebep olabilir. Bu ise, ömür boyu sürebilecek başka sorunlara zemin hazırlayabilir. Başarılı ve entelektüel bir rehberin, iyi bir akademik performans göstermesi, bunun zemininde de akademik motivasyonun yattığı gerçeği dikkate alınarak, çalışmada rehberlik eğitimi alan öğrencilerin akademik motivasyonları inceleme konusu yapılmıştır. Ayrıca, turizm rehberliğine dönük tutum ile akademik motivasyonları arasındaki ilişkiler de irdelenmiştir. Turizm rehberliği öğrencilerinin akademik motivasyonlarının belirlenmesi, akademik motivasyonlarını etkileyen unsurların ortaya çıkarılması, öğrencilerin istekli bir şekilde öğrenmelerini, zevkle bölümlerine devam etmelerini sağlamaları yolunda etki sağlayabilir. Böylesi bir durum mesleğe karşı olumlu bir tutum takınmalarına yol açabilir. Dolayısıyla bu çalışma ile, lisans düzeyinde turizm rehberliği eğitimi alan öğrencilerin akademik motivasyonlarının mesleğe dönük tutumlarında etkisinin belirlenmesinin yararlı

olacağı düşünülmektedir.

Bireylerin yaptıkları herhangi bir iş ile ilgili hisleri, düşünceleri “motivasyon” olarak ifade edilmektedir (Keenan, 1996: 5). Erdem (2010), son yıllarda turizm eğitimi alan bireylerin mesleğe dönük tutumlarının olumlu olduğunu ifade etmiştir. Öğrencilerin hem sektörde farklı alanlarda çalışmaya istekli olduklarını hem de kariyer yapma açısından pozitif algılara sahip oldukları tespit edilmiştir. Yapılan başka bir çalışmada; turizm rehberliği öğrencilerinin büyük çoğunluğunun, ileride rahatlıkla iş bulabilmeyi düşündükleri, gelecekle ilgili iş bulabilme kaygısı taşımadıkları tespit edilmiştir. Dolayısıyla, devam edilen fakülte ve turist rehberliği mesleğine daha sıcak bakabilecekleri düşünülebilir (Yılmaz, 2011: 297). Öğrencilerin yüksek düzeyde motivasyona sahip olmaları, en olumlu akademik sonuçları (okul memnuniyeti, okula devamlılık) tecrübe ettiklerinin göstergesidir (Ratelle, Guay, Vallerand, Larose ve Senécal, 2007: 739).

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE ALANYAZIN

Motivasyonu açıklayan bir çok teori (Davranışçı kuram, insancıl yaklaşım kuramı, bilişsel kuram, sosyal-bilişsel kuram) olmasına rağmen, akademik motivasyon konusunda üzerinde durulan teori, Deci ve Ryan'ın “özerklik teorisi”dir. Özerklik Teorisi (Self-Determination Theory) bireyin içsel veya dışsal motive olabileceğini veya motivasyonsuz da olabileceğini öne sürmektedir (Yurt ve Bozer, 2015: 670). Özerklik teorisine göre, insan çevresi tarafından desteklensin veya desteklenmesin doğduğu ilk andan itibaren içsel bir uyarılma ve öğrenme isteğine sahiptir (Sıcak ve Başören, 2015: 550). İnsanların kendi isteği ile hareket edip çalışmasına içsel motivasyon denilmektedir. Öğrencinin; ders dinlerken öğrenmek için soru sorması, derse katılması (Akbaba ve Aktaş, 2005: 23) ve yaptığı faaliyetlerden mutluluk duyması, hoşlanması, yeni bir şeyler öğrenme isteği duyması ve merak etmesi, konuya ilgi göstermesi (Akbaba, 2006: 344) içsel motivasyona örnek oluşturur. İçsel motivasyonda etkinliğin kendisi ödüllendirme olarak görülmektedir. Eğer öğrenciler herhangi bir etkinliğe katıldıklarında ihtiyaçlarının karşılanacağını hissederlerse, öğrenme etkinliğine dönük olarak içten güdüleneceklerdir (Akbaba, 2006: 345). İçsel motive olan öğrencinin çalışmasının sebebi, çalışmanın ve öğrenmenin gösterilen çabaya değdiğini düşünmesindedir (Akbaba ve Aktaş, 2005: 23).

İçsel motivasyonun üç boyutu bulunmaktadır. Bilmeye yönelik içsel motivasyon, insanların yeni bir şeyi anlama veya keşfetmeyi, yaşadığı zevkten ve tatmin olmasından dolayı sürdürmesidir. Örneğin, öğrencinin yeni bir şeyler öğrenmekten zevk duyduğu için kitap okuması (Yurt ve Bozer, 2015: 671). Başarmaya yönelik içsel motivasyon, bireylerin herhangi bir şeyi başarmak ya da yeni bir şeyler ortaya koymaktan dolayı yaşadığı haz için

harekete geçmesidir. Örneğin, bazı öğrencilerin başarı güdüsü yüksektir ve bundan mutlu olurlar, dolayısıyla derslerine sıkı çalışırlar (Yurt ve Bozer, 2015: 671). Harekete yönelik içsel motivasyon, bir işi yaparken ya da davranışta bulunurken sadece onu yapmaktan haz duyduğu için yapması veya yapmaya istekli olmasıdır. Örneğin, öğrencilerin okula, sınıftaki tartışmalara yer almaktan zevk aldığı için gitmesi gibi (Vallerand vd., 1992: 1006).

Dışsal motivasyon, etkinliğin kendisi ile ilgili değildir. Dıştan güdülenmede yalnız ne kazanılacağı önemsendir (Akbaba, 2006: 345). Öğrencileri öğrenme sırasında dışsal olarak etkileyen nedenlerdir (Mc Crownvd., 1996: 280). Örneğin, öğrencilerin öğretmenleri ya da ebeveynlerini mutlu etmek ya da üzmemek için ya da ödül almak için başarılı olmak istemeleri gibi. Konuya ilgi duyduğu için değil, bir sertifikaya sahip olmak zorunda olduğu için kursa katılması (Ulusoy, 2002: 311), başarısızlık durumu yaşamamak ve düşük not almamak için ders çalışması (Yüksel, 2004: 105-107) dışsal motivasyon örnekleridir. Ancak dış motivasyon unsurlarının bireyi içsel motivasyona yönelttiği gerçeği (Baltaş, 2002: 183) hatırdan çıkarılmamalıdır.

Dışsal motivasyonun dört boyutu bulunmaktadır. Dış motivasyon düzenlemeye göre, bireyler davranışı bir ödül almak veya baskıdan kurtulmak için yapmaktadırlar (Deci vd.,1991: Vallerand vd., 1992; Deci ve Ryan, 2000; Yurt ve Bozer, 2015: 671). Bir öğrencinin “sınavdan hemen önceki gece çalışırım çünkü ailem beni zorlar” diye düşünmesi bunun örneğidir. İçe yansıyan dışsal motivasyonda ise insanlar, davranışlarının sebeplerini içselleştirmeye başlarlar (Yurt ve Bozer, 2015: 671). Üçüncü boyut olan “belirlenmiş dışsal motivasyon”, bireyi fayda elde etme ve bireysel önem için ilgili davranışta bulunmaya yönlendirir. Böylece otonom bir davranış ortaya çıkar (Gömleksiz ve Serhatlıoğlu, 2013: 103). “Bu akşama çalışmayı seçtim çünkü bu benim için önemli” diyen bir öğrenci, bu duruma uygun bir örnektir. Son boyut olan “bütünleşmiş dışsal motivasyon” ise içsel motivasyona en yakın olan dışsal motivasyondur, fakat davranışların gerçekleştirilmesi bu süreçte de dışsal faktörlere dayanmaktadır (Vallerand vd.,1992: 106-107; Ryan ve Deci, 2000a).

İçsel ve dışsal motivasyonu yeterli seviyede olmayan bir öğrencinin, öğrenmeye hazır halde olmadığı ifade edilebilir (Aluçdibi ve Ekici, 2007: 198). Öğrenci bazı derslerde sadece iyi not almak için çalışır. Bazı derslere ise sevdiği için içsel olarak motive olabilmektedirler (Yüksel, 2004: 105-107). İçsel motivasyonu yüksek olan bireylerin, diğer bireylere oranla çok daha başarılı oldukları belirtilse de (Eggen ve Kauchak, 1997: 342) kaynağı ne olursa olsun, akademik motivasyonu yüksek bir öğrencinin, daha başarılı olabilmesi beklenebilir.

Turizm eğitimi alan öğrenciler turizm sektörü için potansiyel birer temsilcidir. Rehberlik eğitiminin amacı, rehber olarak hizmet verecek bireylere turizm bilincini kazandırarak, davranış

biçimleri, insan sosyolojisi ve psikolojisi hakkında yetiler kazandırmaktır. Aynı zamanda eğitim sürecinde iletişim yönü kuvvetli ve yabancı dil kullanma becerilerinin de gelişmesi sağlanabilir (Tolgavd., 2015: 27). Öğrencilerin akademik motivasyonları, onların turizm sektöründe çalışma istekleri ve sektöre bağlılıkları üzerinde belirleyici olabilmektedir.

Öğrencilerin akademik motivasyonlarını belirlemeye yönelik yapılan araştırmalarda, üniversite öğrencilerinin akademik motivasyon ve motivasyonel düzenlenme stratejileri arasında kültürel farklılıklar olduğu belirlenmiştir (Wagner, 1989). Akademik motivasyon ve akademik performans arasında olumlu bir ilişki olduğu (Fortiervd., 1995) ve yüksek motivasyona sahip öğrencilerin ders katılımlarının da yüksek (Wormingtonvd., 2012) olduğu bulunmuştur. Erkek öğrencilerin dışsal ve içsel motivasyonun kız öğrencilere kıyasla daha yüksek olduğunu ortaya koyan çalışmalar olsa da (Hakan ve Münire, 2014) bunun tersi bulgulara rastlanan çalışmalar da vardır. Ayrıca öğrencilerin akademik motivasyonlarının sınıfa göre farklılaştığını ortaya koyan çalışmalar (Sıcak ve Başören, 2015) bulunmakla birlikte, motivasyon farklılıklarının temelinde bireysel farklılıkların olabileceğini ortaya koyan araştırmalar da (Matsushima ve Ozaki, 2015) bulunmaktadır.

Akademik motivasyonun bazı çalışmalarda aracı değişken olarak dikkate alındığı görülmektedir. Emadpoor vd., (2014) tarafından yapılan bir araştırmada; algılanan sosyal desteğin psikolojik iyi oluşa etkisinde akademik motivasyonun aracılık rolü incelenmiştir. Algılanan sosyal desteğin, psikolojik iyi oluş ve akademik motivasyon üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğu belirtilmiştir. Algılanan sosyal destek, akademik motivasyon varyansının % 13'ünü; akademik motivasyon ise, psikolojik iyi olma varyansının % 37'sini açıklamaktadır. Algılanan sosyal desteğin doğrudan ve olumlu psikolojik iyi oluş ve akademik motivasyonu olumlu yönde etkilediğini göstermiştir. Ayrıca algılanan sosyal desteğin, akademik motivasyonun aracı rolüyle dolaylı olarak psikolojik iyi oluşu etkileyebileceğini ortaya koymuştur.

Akademik motivasyonun mesleğe dönük tutuma etkisini belirlemeye yönelik çalışmalar tespit edilemese de alanyazında, akademik motivasyonun farklı kavramlarla ilişkilendirildiği görülmektedir. Öğrencilerin akademik motivasyonu, okul yaşam kalitesini etkilemektedir (Kösterlioğlu ve Kösterlioğlu, 2015). Turizm bölümü öğrencilerin motivasyonlarının “kendi ilgi ve isteklikleri” olduğu ve bu durumun hem turizm ve otelcilik alanına yönelik ilgilerini hem de bu alanda kariyer yapma peşinde olmalarının bölümü seçmelerinde etkin olduğu ortaya çıkmıştır (Mak ve Ng, 2014). Öğrencilerin turizm bölümünü seçmelerinde “iş fırsatları” en önemli motivasyon faktörü olarak belirlenmiştir (Leevd., 2008).

Turizm sektöründe çalışmanın farklı yönlerine yönelik tüm düşüncelerin, duyguların ve davranışsal eğilimlerin bütünü, turizm mesleğine dönük tutumu oluşturmaktadır (Kuşluyan

ve Kuşlivan, 2000: 254). Alan yazını incelemesinde turizm rehberliği bölümünde eğitimlerine devam eden öğrencilerin mesleğe dönük tutumunu inceleyen çalışmaların az sayıda olduğu görülmektedir. Turizm rehberliği bölümünde eğitimlerine devam eden öğrencilerin büyük bir kısmının mesleklerine yönelik olumlu tutuma sahip olmakla birlikte, rehberlik mesleğini mezun olduktan sonrada yapmak istediklerini belirten çalışmalar yer almaktadır (Yılmaz, 2011; Köroğlu ve Gezen, 2012; Köroğlu, 2014; Tolga vd.,2015; Şahin ve Acun, 2016).

Bu çerçevede, lisans düzeyinde turizm rehberliği eğitimi alan öğrencilerin akademik motivasyonlarının onların turizm rehberliği mesleğine karşı tutumlarını etkileyebileceği, savunulabilecek bir görüş haline gelmekte ve dolayısıyla aşağıdaki hipotez kurulmuştur.

H: Lisans düzeyinde turizm rehberliği eğitimi alan öğrencilerin akademik motivasyonları, turizm rehberliği mesleğine karşı tutumlarını etkiler.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Değişkenleri ve Ölçümü

Araştırma ilişkisel tarama modelinde, tanımlayıcı bir araştırma olarak tasarlanmıştır. Veriler literatüre dayalı olarak geliştirilen anket ile toplanmıştır. Ankette demografik soruların yanı sıra, akademik motivasyon ile mesleğe dönük tutum ölçeği bulunmaktadır. 28 maddeli akademik motivasyon ölçeği, Vallerand vd. (1992; 1993) tarafından geliştirilmiş ve Türkçe uyarlaması, Karagüven (2012) tarafından yapılmıştır. Mesleğe dönük tutumu belirlemek için Roney ve Öztin'in (2007) 12 maddeli ölçeğinden yararlanılmıştır. Ölçekten, turizm rehberliğine uymayan üç madde uzman görüşü sonrası çıkarılmıştır.

3.2. Örneklem

Araştırmanın evrenini, 2016-2017 eğitim-öğretim yılında Türkiye'deki üniversitelerde turizm rehberliği eğitimi alan öğrenciler oluşturmaktadır. Örneklem çerçevesini ise, lisans düzeyinde turizm rehberliği eğitimi alan ve 2016-2017 eğitim-öğretim yılında kayıt yenileyen öğrenciler oluşturmaktadır. 2016 yılı ÖSYM tercih kılavuzunda öğrenci alan 11 yükseköğretim biriminde 2016-2017 eğitim öğretim yılı bahar yarıyılında kayıt yenileyen 2406 öğrenci bulunmaktadır. Akademik motivasyon ve rehberlik mesleğine dönük tutum ölçeğinde tepki kategorileri 5'li derecelemeğe göre yapıldığından standart sapmanın (S) 1 olmasına, % 5 anlam düzeyinde evren ortalamasından $e:0,06$ dolayında sapma göstermesine karar verilerek ulaşılması gereken örnek büyüklüğü 739 kişi² olarak tespit edilmiştir. Hata payının düşük tutulmasının istenmesi, tesadüfi hatayı azaltabilmek için örnek büyüklüğünün artırılması isteğidir. Ancak anketlerin eksik cevaplanabileceği ve çoklu sapan analizi

² $n=N.S^2.Z^2\alpha/(N-1)e^2+Z^2\alpha.S^2 = 2406*1^2*1,96^2/(2406-1)*0,06^2+1^2*1,96^2 = 739$

sonucunda uç değer niteliğinde olabilecek anketlerin elenmesi gerekliliği dikkate alınarak, toplam kota 850'ye çıkarılmıştır.

Akademik motivasyon ve mesleğe dönük tutumda, sınıfların ve her iki cinsin de çalışma evreni içindeki oranları dikkate alınarak kotalar belirlenmiştir. Kotalar, 2016-2017 eğitim-öğretim yılı bahar yarıyılında, öğrenci sayıları hakkında bilgi alınabilen 10 bölümün sınıf ve öğrenci sayıları dikkate alınarak belirlenmiştir. Sonuçta; birinci sınıflardan 250, ikinci sınıflardan 264, üçüncü sınıflardan 163 ve dördüncü sınıflardan 172 öğrenci ile anket uygulanması gerektiğine karar verilmiştir. Her lisans birimindeki cinsiyet oranları dikkate alınarak, 352 kadın ve 498 erkek kotası belirlenmiştir. Geliştirilen anket, turizm rehberliği bölümlerindeki öğrencilere, 2016-2017 eğitim-öğretim yılı bahar yarıyılında, anketin uygulanmasına izin veren 10 üniversitenin Turizm Rehberliği bölümlerinde 10 Şubat-20 Mart 2017 arasında uygulanmıştır.

3.3. Verilerin Analizi

Uygulama sonrası, her anket tamlığı, doğruluğu ve tutarlılığı açısından titiz bir değerlemeye tabi tutulmuştur. Ölçek maddelerinin tamamının yanıtladığı görülmüş olup; çoklu sapan analizi sonucu 10 gözlemin veri setinden çıkarılmasına karar verilmiştir. Böylece 1105 anket üzerinden analizler gerçekleştirilmiştir. Verilerin analizinde; tanımlayıcı istatistiklerin yanı sıra, faktör analizi, korelasyon analizi ve regresyon analizinden yararlanılmıştır.

4. BULGULAR

4.1. Ölçeklerin Güvenirlik ve Geçerliliği

Turizm rehberliği öğrencilerinin akademik motivasyonlarını belirlemek için 28 maddeli ölçek kullanılmıştır. Bu ölçek için güvenirlilik katsayısı olarak Cronbach's Alfa değeri 0,913 olarak tespit edilmiştir. Madde-bütün korelasyonlarının 0,240 ile 0,643 arasında değiştiği tespit edilmiş olup; ölçekten herhangi bir madde çıkarılmamıştır.

Akademik motivasyonun “içsel”, “dışsal” ve “motivasyonsuzluk” şeklinde, her biri 4 maddeden oluşan üç ana boyutu vardır. İçsel motivasyon; “bilmeye yönelik”, “başarıya yönelik” ve “uyarım yaşamaya yönelik” içsel motivasyon olarak 3'e ayrılmaktadır. Dışsal motivasyon da, benzer şekilde; “belirlenmiş”, “içe yansıyan” ve “dış düzenleme” dışsal motivasyon şeklinde üç boyut oluşturmaktadır. “Motivasyonsuzluk” akademik motivasyon ölçeğinin ana boyutlarından sonuncusudur. Akademik motivasyon ölçeğine yedi faktör üretmek için uygulanan açıklayıcı faktör analizinde iki maddenin (9 ve 21) eşkökenliliği 0,500'ün altında kaldığı ve iki maddede de (6 ve 18) binişiklik özelliği tespit edildiği için analizden çıkarılmıştır. Geriye kalan 24 madde, 7 boyutta toplam varyansın % 74'ünü açıklamıştır (Tablo 1). Yedi boyutun kendi içindeki iç tutarlılık katsayıları 0,706 ile 0,909 arasında değişmiştir. Dolayısıyla akademik motivasyon ölçeği ve boyutlarının yapı geçerliğine ve güvenirliliğe sahip olduğu söylenebilir. Çalışmamızda, içsel ve

dışsal motivasyonun alt boyutları değil, bu alt boyutların ortalaması alınarak kullanılmıştır. Başka bir anlatımla, akademik motivasyon; içsel ve dışsal motivasyon ve motivasyonsuzluk olarak 3 boyutlu olarak analize dahil edilmiştir.

Tablo 1. Akademik Motivasyon Ölçeği Faktör Analizi Sonucu

	Öz değer	Açıklanan varyans	Yükü	Ortalama	Alfa
1. Motivasyonsuzluk	Öz değer: 2,2229;	Açıklanan varyans: 13,643		3,7771	0,909
27.Neden okula gittiğimi bilemiyorum, açıkçası pek de umurumda değil	0,886		1,9801	0,872	
26.Önceden okula gitmek için iyi nedenlerim vardı ama şimdi devam edip etmeme konusunda kararsızım	0,870		2,3213	0,878	
28.Bilmiyorum, zaten okulda ne yaptığımı bir türlü anlayamadım	0,862		2,0462	0,882	
25.Dürüst olmak gerekirse, bilmiyorum, aslında okulda boşa zaman harcıyormuşum gibi geliyor.	0,835		2,5439	0,898	
2. Bilmeye yönelik-içsel	Öz değer: 3,007;	Açıklanan varyans: 12,528		4,3233	0,853
2.Daha önce hiç görmediğim şeyleri keşfederken zevk alıyorum	0,851		4,4308	0,784	
3.İlgimi çeken konular hakkında bilgilerimi artırırken mutluluk duyuyorum	0,821		4,4742	0,811	
1.Yeni bir şeyler öğrenirken zevk alıyorum ve tatmin oluyorum	0,790		4,2335	0,794	
4.İlgimi çeken birçok konu hakkında daha fazla şey öğrenmeye devam etmemi sağlıyor	0,588		4,1548	0,862	
3. Belirlenmiş-dışsal	Öz değer: 2,910;	Açıklanan varyans: 12,125		3,6552	0,872
14.Aslında, istediğim iyi bir iş alanına girebilmemi sağlayacağını düşünüyorum	0,815		3,6118	0,821	
15.Meslek edinme açısından daha iyi seçim yapmamı sağlayacağına inanıyorum	0,805		3,5873	0,826	
13.Üniversite eğitimimin, seçtiğim alanda daha iyi hazırlamamda yardımcı olacağını düşünüyorum	0,730		3,7213	0,836	
16.İnanıyorum ki, birkaç yıl daha aldığım bu eğitim çalışma hayatı için gereken yeteneklerimi geliştireceğine inanıyorum	0,674		3,7005	0,861	
4. Dış Düzenleme-dışsal	Öz değer: 2,238;	Açıklanan varyans: 9,928		3,9535	0,866
24.İleride daha iyi ücret alabilmek için	0,840		3,9692	0,820	
23.İleride “iyi bir hayat” yaşamak istiyorum	0,818		4,0887	0,790	
22.İleride itibarlı bir iş sahibi olabilmek için	0,771		3,8027	0,824	
5. Uyarım yaşamaya dönük-içsel	Öz değer: 2,125;	Açıklanan varyans: 9,190		3,8552	0,821
12.Birbirinden farklı ve ilginç konuları okurken hissettiğim büyük hazdan alıyorum	0,799		3,8597	0,681	
11.Önemli yazarların yazdıklarına tamamen kendimi kaptırdığımda hissettiğim mutluluktan duyuyorum	0,785		3,6606	0,776	
10.İlginç yazılar okumaktan zevk alıyorum	0,726		4,0452	0,798	
6. İç yansıyan-dışsal	Öz değer: 2,133;	Açıklanan varyans: 8,886		3,2275	0,773
19.Kendi kendime zeki olduğumu göstermek istiyorum	0,842		3,1729	0,578	
20.Kendi kendime, derslerde başarılı olabileceğimi göstermek istiyorum	0,807		3,4208	0,624	
17.Üniversiteyi bitirebileceğimi kendi kendime kanıtlamak için	0,736		3,0887	0,852	
7. Başarıya yönelik-içsel	Öz değer: 1,863;	Açıklanan varyans: 7,764		3,3925	0,706
7.Zor olan akademik çalışmalarda zorlandığımı hissetmekten zevk alıyorum	0,781		2,8905	0,603	
8.Üniversitedeki çalışmalarımda mükemmel olmaya çalışmak, bireysel tatmin yaşamamı sağlıyor	0,771		3,4090	0,528	
5.Derslerimde kendimi aşarken zevk alıyorum	0,528		3,8778	0,695	

Varimax rotasyonlu temel bileşenler analizi. Açıklanan toplam varyans: % 74,000; KMO örneklem yeterliliği: % 89,9; Bartlett's küresellik testi: X^2 : 1584,9369; s.d.: 276, $p < 0.0001$; n: 1105; Genel ortalama: 3,7629; S. sapma: 0,6580; Ölçeğin tamamı için Alpha: 0,904; Madde-toplam korelasyon aralığı: 0,223-0,659; Çoklu R^2 aralığı: 0,264-0,752; Tepki kategorileri: 1:Hiç uyuşmuyor,.. 5:Tam olarak uyuşuyor

Öğrencilerin turizm rehberliği mesleğine dönük tutumları, 9 maddeli ölçek ile tespit edilmiştir. Güvenirlik analizinde +0,200'ün altında olan üç madde (5, 8 ve 9) aşamalı olarak ölçekten çıkarılmıştır. Geriye kalan altı maddeli ölçeğin güvenirlik katsayısı 0,680 bulunmuştur. Tek boyut üretmek için yapılan açıklayıcı faktör analizinde üç maddenin (1, 6 ve 7) eşkökenliliklerinin 0,500'ün altında kalması nedeniyle analizden çıkarılmıştır. Geriye kalan üç maddenin iç tutarlılık katsayısı 0,701 olup; toplam varyansın % 62,6'sını açıklamıştır (Tablo 2). Dolayısıyla turist rehberliği öğrencilerinde mesleğe dönük tutumun bu üç madde ile güvenilir şekilde ölçülebileceği ve bu üç maddeli ölçeğin de yapı geçerliğine sahip olduğu belirlenmiştir.

Tablo 2. Turist Rehberliği Mesleğine Dönük Tutum Faktör Analizi Sonucu

	Yükü	Öz değeri	A.varyans	Ortalama	Alfa
<i>Mesleğe Dönük Tutum</i>		1,879	62,626	3,7523	0,701
3.Kariyer gelişimi için üniversitede turist rehberliği okumak doğru bir tercihtir	0,809			3,6986	0,580
4.Turist rehberliği mesleğinin avantajları, dezavantajlarına göre daha fazladır	0,793			3,6027	0,606
2.Turist rehberliği iyi kazanç sağlayan bir meslektir	0,772			3,9557	0,638

Varimax rotasyonlu temel bileşenler analizi. Açıklanan toplam varyans: % 62,626;
 KMO örneklem yeterliliği: % 67,1; Bartlett's küresellik testi: X^2 : 585,224; s.d.: 3, $p < 0.0001$;
 n: 1105; Genel ortalama: 3,7523; S.sapma: 0,7919;
 Ölçeğin tamamı için Alpha: 0,701; Madde-toplam korelasyon aralığı: 0,494-0,542; Çoklu R^2 aralığı: 0,244-0,294
 Tepki kategorileri: 1: Kesinlikle katılmıyorum,.. 5: Kesinlikle katılıyorum

4.2. Katılımcıların Özellikleri

Araştırmaya katılan 1105 turizm rehberliği bölümü öğrencilerine demografik, sektörel tecrübe, bölüm bilgileri, lise eğitimleri, program türleri, staj durumları, memleketleri ve benzeri bulgular, Tablo 3'de sunulmaktadır. Buna göre; öğrencilerin % 92,3'ü 17-23 yaş arasındadır. 24-30 yaş arası 72 öğrenci yer almakla birlikte, katılımcıların % 6,5'ini oluşturmaktadırlar. 31-61 yaş arası 13 öğrencinin toplam içerisindeki payı %1,2'dir. Son yaş gurubunda elli yaş üstü; 51, 52, 54 ve 61 yaşında birer öğrenci bulunmaktadır.

Tablo 3. Katılımcıların Demografik Özelliklere Göre Dağılımı

Özellik	Frekans	Yüzde	Özellik	Frekans	Yüzde
Yaş			İkametgâh şekli		
17-23 yaş	1020	92,3	Aile yanı	167	15,1
24-30 yaş	72	6,5	Akraba yanı	21	1,9
31-61 yaş	13	1,2	Arkadaşlarla evde	397	35,9
Toplam	1105	100,0	Yurtta	520	47,1
			Toplam	1105	100,0
Cinsiyet			Program türü		
Kadın	549	49,7	1.öğretim	824	74,6
Erkek	556	50,3	2.öğretim	281	25,4
Toplam	1105	100,0	Toplam	1105	100,0
Staj durumu			Bölge		
Evet	318	28,8	Ege Bölgesi	276	25,0
Hayır	787	71,2	Akdeniz Bölgesi	150	13,6
Toplam	1105	100,0	Marmara Bölgesi	227	20,5
			Karadeniz Bölgesi	185	16,7
Sınıf durumu			İç Anadolu Bölgesi		
1.sınıf	427	38,6	İç Anadolu Bölgesi	151	13,7
2.sınıf	270	24,4	Doğu Anadolu Bölgesi	44	4,0
3.sınıf	249	22,5	Güneydoğu Anadolu B.	25	2,3
4.sınıf	159	14,4	Diğer	47	4,3
Toplam	1105	100,0	Toplam	1105	100,0
Mezun olunan lise					
Anadolu Otel.	41	3,7	Çok Programlı	18	1,6
Düz Lise	278	25,2	Sosyal Bilimler	1	0,1
Kız Meslek	17	1,5	Meslek ve Teknik	58	5,2
Aşçılık turizm	10	0,9	Anadolu Lisesi	604	54,7
Fen Lisesi	4	0,4	Toplam	1105	100,0

4.3. Akademik Motivasyon ve Mesleğe Dönük Tutum Arasındaki İlişki

Tablo 4'de turist rehberliği öğrencilerinin akademik motivasyonları ile rehberlik mesleğine dönük tutumlarının ortalamaları ve bu boyutlar arasındaki korelasyonlar yer almaktadır. Buna göre; gerek akademik motivasyon gerekse rehberlik mesleğine dönük tutumda; öğrencilerin kararsızlıktan ziyade bir karara vardıkları anlaşılmaktadır. Zira, kararsızlık noktasına (kararsızım: 3) göre yapılan tek örneklem t-testi dört hususta bir farklılığa işaret etmektedir. Öğrencilerin içsel motivasyonlarının dışsal motivasyonlarından daha yüksek olduğu da (t_{1104} : 11,193; $p < 0,001$) tespit edilmektedir. Ayrıca, rehberlik mesleğine dönük tutum ile dışsal motivasyon (0,439) arasında orta, içsel motivasyon (0,338) arasında ise düşük bir korelasyon bulunmaktadır. Diğer taraftan rehberlik mesleğine dönük tutum ile motivasyonsuzluk arasında düşük düzeyli (-0,234) ters yönlü bir ilişki belirlenmektedir.

Tablo 4. Öğrencilerin Akademik Motivasyon ve Rehberlik Mesleğine Dönük Tutumlarının Ortalamaları Ve Boyutlar Arası Korelasyonlar

	<i>Ort.</i>	<i>S.Sapma</i>	<i>t-değeri</i>	<i>RDT</i>	<i>IM</i>	<i>DM</i>
Rehberliğe dönük tutum (RDT)	3,7523	0,79191	31,581***			
İçsel motivasyon (IM)	3,8570	0,72727	39,171***	0,338**		
Dışsal motivasyon (DM)	3,6121	0,79970	25,442***	0,439***	0,578***	
Motivasyonsuzluk (MY)	2,2229	1,23618	-20,898***	-0,234***	-0,318***	-0,238***

n:1105; Test değeri: 3 (kararsızlık); *:p<0,05; **:p:0,01; ***: p<0,001

4.4. Akademik Motivasyonun ve Mesleğe Dönük Tutuma Etkisi

Turist rehberliği öğrencilerinin akademik motivasyonlarının mesleğe dönük tutumlarını etkileyip etkilemediğini belirlemek için çoklu regresyon analizi yapılmıştır (Tablo 5). Öncelikle, bağımsız değişkenler arasında çoklu bağlantı olup olmadığı incelenmiştir. En düşük tolerans değerinin 0,200, en yüksek VİF değerinin 5 veya 10 ve en yüksek CI değerinin 30 olması istenilmektedir (Alpar, 2013; 537-542). En düşük tolerans değerinin 0,631, en yüksek VİF değerinin 1,585 ve en yüksek CI değerinin 16,906 olması, değişkenler arasında çoklu bağlantı, başka bir anlatımla çok yüksek korelasyonlar olmadığını ortaya koymaktadır. Yapılan regresyon analizine göre model bir bütün olarak ele alınabilir ($F_{3;1101}$: 101,213; $p<0,001$) ve öğrencilerin rehberlik mesleğine dönük tutumları, akademik motivasyonları ile açıklanabilir. Bu model, öğrencilerin rehberlik mesleğine dönük tutumlarını % 21,4 oranında açıklayabilmektedir. Modele göre; öğrencilerin rehberlik mesleğine dönük tutumlarını olumlu yönde en fazla dışsal motivasyon etkilemektedir. Dışsal motivasyondaki bir birimlik artış, mesleğe dönük tutumu β :0,356 birim artırırken, içsel motivasyon sadece β : 0,094 birim kadar artırabilmektedir. Dolayısıyla rehberlik mesleğine yönelmede dışsal koşulların daha etkili olduğu düşünülebilir. Diğer taraftan, motivasyonsuzluğun ise rehberlik mesleğini olumsuz yönde etkilediği anlaşılmaktadır. Motivasyonsuzluktaki bir birimlik artış, rehberlik mesleğine dönük tutumu β :-0,119 birim azaltmaktadır.

Tablo 5. Akademik motivasyonun rehberlik mesleğine dönük tutuma etkisi

	<i>Standardize olmayan katsayılar</i>		<i>Standardize katsayılar</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
	<i>B</i>	<i>Std. Hata</i>	<i>Beta</i>		
Sabit	2,251	,145		15,571	0,000
İçsel motivasyon	0,103	0,037	0,094	2,805	0,005
Dışsal motivasyon	0,353	0,032	0,356	10,871	0,000
Motivasyonsuzluk	-0,076	0,018	-0,119	-4,210	0,000

Bağımlı değişken: Rehberliğe dönük tutum; R: 0,465; R²:0,216; Düzeltilmiş R²: 0,214; Model için $F_{3;1101}$: 101,213; $p<0,001$; Min. Tolerans: 0,631; Maksimum VİF:1,585; Maksimum CI: 16,906

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma; lisans düzeyinde turizm rehberliği eğitimi alan öğrencilerin akademik motivasyonun mesleğe dönük tutuma etkisini ortaya koymak üzere yapılmıştır. Bu bağlamda; araştırmada elde edilen bulgular kuramsal ve uygulama açısından tartışılmaktadır. Araştırmaya, 2016-2017 eğitim öğretim yılı bahar yarıyılında kayıt yenileme işlemi yapan lisans düzeyinde turizm rehberliği eğitimi alan 1105 öğrenci katılmıştır.

Araştırma, turizm rehberliği öğrencilerinin içsel motivasyonlarının yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca öğrencilerin içsel motivasyonun dışsal motivasyonlarından daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin, rehberlik mesleğine dönük tutum ile dışsal motivasyon arasında orta, içsel motivasyon arasında ise düşük bir korelasyon bulunmaktadır. Ayrıca, rehberlik mesleğine dönük tutum ile motivasyonsuzluk arasında ise düşük düzeyli ters yönlü bir ilişki belirlenmiştir. Akademik motivasyonu yüksek olan öğrencilerin okula, sınıfa ve derslere (Ames ve Archer, 1988; Akandere, Özyalvaç ve Duman 2010) karşı daha olumlu tutum sergilediği bilinmektedir. Dolayısıyla araştırmada elde edilen bulguların literatür bilgisini teyit ettiği söylenebilir.

Öğrencilerin rehberlik mesleğine dönük tutumları, akademik motivasyonları ile açıklanabilmektedir. Öğrencilerin rehberlik mesleğine dönük tutumlarını olumlu yönde en fazla dışsal motivasyon etkilemektedir. İçsel motivasyonlarının ise dışsal motivasyonlarına göre, mesleğe dönük tutumları üzerinde daha az bir etki yarattığı belirlenmiştir. Bu durum, öğrencilerin rehberlik mesleğine yönelmelerinde dışsal unsurların daha etkili olduğunu açıklayabilir. Dolayısıyla rehberlik mesleğine yönelmede dışsal koşulların daha ağır bastığı söylenebilir. Ayrıca, bireylerin dışsal motivasyon öğeleri bireyin bir işi yapma konusundaki iç motivasyonunu etkilemektedir (Baltaş, 2002; 183). Öğrencilerin mesleğe dönük tutumlarının dışsal ve içsel motivasyonlarındaki artış ile doğru orantılı olması bu durumu açıklar niteliktedir. Motivasyonsuzluk yaşayan öğrencilerin ise, mesleklerini karşı olumsuz bir tutuma sahip olabileceklerini ve mesleğe dönük tutumlarını negatif etkilemektedir. Ratelle vd., (2007) ise, motivasyonu yüksek olan öğrencilerin daha düşük kaygı düzeyine sahip olduklarını ortaya çıkarmıştır. Düşük kaygı düzeyinde, olumlu tutum beslemede etkili olacağı beklenebilir. Dolayısıyla, öğrencilerin mesleğe dönük olumlu tutum beslediği ifade edilebilir. Bu bağlamda bu araştırma sonucunun mevcut alan yazın ile benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Turizm rehberliği öğrencilerinin mesleğe dönük tutumlarını en fazla etkileyen akademik motivasyon boyutunun dışsal akademik motivasyon olduğu ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin turizm rehberliği eğitimini seçtiği alanda iyi hazırlanmasına yardımcı olacağı ve aynı zamanda iyi bir iş alanına girmesine sağlayacağı düşünceleriyle dışsal motivasyonlarının öne çıktığı görülmektedir.

Öğrencilerin okudukları bölüme karşı, güçlü bir dışsal akademik motivasyona öncelikle sahip olmaları, mesleğe dönük tutuma yönelik eğitim sürecinin başından itibaren pozitif bir bakış açısına sahip olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla, turizm rehberliği bölüm ders müfredatlarının, üniversiteler tarafından yapılandırılması, çeşitlendirilmesi tavsiyesinde bulunulabilir.

Turist rehberleri, misafirlerin ziyaret ettiği ülkeyi sevmesi ve tekrar gelmesi veya kalış sürelerinin uzatılmasında kilit bir rol üstlenmektedirler. Böylece bahsedilen bu farklı yönlerin ortaya çıkarılarak, olumsuz tutum besleyen öğrencilerin tutumları pozitif yönde değiştirilebilir. Üniversite kurumlarının turizm rehberliği öğrencilerine yönelik rehberlik mesleğine odaklı çeşitli organizasyon ve seminerler düzenlemesi mesleğe bakış açılarını olumlu yönde geliştirebilir. Öğrencilerin meslekleri hakkında avantaj ve dezavantajları daha iyi kavrama şansına sahip olabilirler. Üniversitelerin desteğiyle seyahat acentaları ile işbirliği içerisinde öğrencilerin tur programlarına katılma ve rehberlik mesleğini deneyimleme şansını yakalamaları, mesleğe dönük olumlu tutum hissetmelerine yol açabilir.

Akademik motivasyonu yüksek olan öğrencilerin daha yüksek performans göstermeleri beklenebilir. Yüksek motivasyon ise, bireylerin daha düşük kaygı düzeyine sahip olmaları için iyi bir zemin hazırlayabilir. Düşük kaygı düzeyi de öğrencilerin mesleğe dönük olumlu tutum sergilemeleri ya da başlangıçta mesleğe dönük hiçbir düşüncesi olmayan öğrencilerin turizm rehberliğine daha sıcak, olumlu bakmalarına yol açabilir. Üniversitelerin öğrencilerin eğitim-öğretim sürecinde etkili motivasyon araçları kullanmaları ve bu uygulamaları ders programlarında kullanmaları gerekmektedir. Öğrencilerin rehberlik mesleğini fiilen uygulamalı olarak görmeleri, hatta zaman zaman deneyimlemeleri motivasyon artışına yol açabilecektir.

Turizm rehberliği ders programlarının geliştirilmesi ve iyileştirilmesi öğrencilerin insan ilişkilerinde başarılı, mesleğini severek yapacak bireylere dönüştürülmesine olanak sağlayabilir. Lisans düzeyinde turizm rehberliği eğitimi alan öğrencilerin mesleğe karşı olumlu tutum geliştirmeleri, çevresel faktörlerin yanı sıra, verilen eğitimin niteliği ile de yakından ilişkilidir. Dolayısıyla öncelikle üniversitelerin turizm rehberliği bölümlerinin, ders müfredatlarını, rehberlik mesleğinin gereklerine göre paydaş odaklı şekilde tasarımaları, öğrenci tercihlerine göre uygulamalarla desteklemeleri gerekmektedir. Eğitim-öğretim sürecinde öğrencilerin seyahat acentalarının tur programlarında fiilen yer almaları, hem mesleğin atmosferini görmeleri hem de deneyimleyerek mesleğe dönük olumlu tutum sergilemeleri açısından önemli görülmektedir. Turizm rehberliği öğrencilerine yönelik olarak sektörde aktif olarak rehberlik hizmeti veren kişiler bölümlere davet edilerek, rehberlik mesleğine yönelik bilgilendirmeler sağlanabilir. Bu noktada, turizm sektöründe yer alan hizmet üreticileri ile iletişim içerisinde olunmasında fayda vardır.

Turizm rehberliği öğrencilerine yönelik yapılan bu çalışma, turizm ile ilgili diğer bölümlerde öğrenim gören öğrenciler üzerinde de gerçekleştirilebilir. Böylece, lisans düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilere yönelik genel bir bakış açısına sahip olma, farklılıkları ve benzerlikleri yakalama şansı elde edilebilir. Seyahat işletmeciliği, konaklama işletmeciliği ve turizm işletmeciliği bölümlerinde okuyan öğrenciler ile turizm rehberliği bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin mesleğe dönük tutumlarının hangi açılardan farklılık gösterdiği öğrenilebilir. Bu farklılıklar dikkate alınarak ve mesleklerin gerektirdiği bilgi, beceri ve yetenekler paydaş odaklı tespit edilerek bir bütün olarak lisans düzeyindeki turizm programlarının iyileştirilmesi sağlanabilir.

Lisans düzeyinde turizm rehberliği bölümlerinin “Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği” ve “Turizm Rehberliği” olarak iki farklı program türü olduğu bilinmektedir. Bu iki bölüm öğrencilerinin analiz kapsamında kıyaslanması, varsa farklılıkların ortaya konulması önemli görülmektedir. Ayrıca, ön lisans düzeyinde ve Turist Rehberleri Birliği'nin yürüttüğü rehberlik programlarında eğitim alan öğrenciler de araştırmaya dâhil edilebilir. Lisansüstü seviyesinde Turizm Rehberliği eğitimi alan öğrencilerinde bu araştırmaya dâhil edilmesi öngörülebilir.

KAYNAKÇA

- Akandere, M., Özyalvaç, N. T. & Duman, S. (2010). Orta öğretim öğrencilerinin beden eğitimi dersine yönelik tutumları ile akademik başarı motivasyonlarının incelenmesi (Konya Anadolu Lisesi Örneği). *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24, 2-10.
- Akbaba, S. (2006). Eğitimde motivasyon. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13, 341 -361.
- Akbaba, S. & Aktaş, A. (2005). İçsel motivasyonun bazı değişkenler açısından incelenmesi. M.Ü. *Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 21, 19-42.
- Alpar, R. (2013). *Çok değişkenli istatistik yöntemler*. Ankara: Detay Yayıncılık
- Aluçdibi, F., & Ekici, G. (2007). Ortaöğretim öğrencilerinin biyoloji dersi motivasyon düzeylerinin farklı değişkenlere göre incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1), 197-227.
- Ames, C., & Archer, J. (1988). Achievement goals in the classroom: Students' learning strategies and motivation processes. *Journal of Educational Psychology*, 80(3), 260-267.
- Baltaş, A. (2002). *Ekip çalışması ve liderlik*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Bilge, H., Bal, V., & Gönülçür, A. (2015). İçsel- dışsal motivasyon ile örgütsel bağlılık arasındaki ilişkinin araştırılması. *Maliye Finans Yazıları*, 104, 83- 104.
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). The “what” and “why” of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 11, 227-268.
- Deci, E. L., Vallerand, R. J., Pelletier, L. G., & Ryan, R. M. (1991). Motivation and education: The self-determination perspective. *Educational Psychologist*, 26 (3), 325-346.
- Eggen, P., & Kauchak, P.D. (1997). *Educational psychology*. New Jersey: Prentice-Hall. Inc
- Emadpoor, L., Lavasani, M. G., & Shahcheraghi, S. M. (2015). Relationship between perceived social support and psychological well-being among students based on mediating role of academic motivation. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 14(3), 284- 290.
- Erdem, B. (2010). Lisans düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilerin otel işletmelerinin animasyon bölümüne yönelik tutumları: Ampirik bir araştırma. *Ege Akademik Bakış*, 10 (3), 1085-1113.
- Fortier, M. S., Vallerand, R.J., & Guay, F. (1995). Academic motivation and school performance: Toward a structural model. *Contemporary Educational Psychology*, 20, 257-274
- Hakan, K., & Münire, E. (2014). Academic motivation: gender, domain and grade differences. *Social and Behavioral Sciences*, 143, 708-715.

- Karagüven, Ü. M. H. (2012). Akademik motivasyon ölçeğinin Türkçe adaptasyonu. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(4),2599-2620
- Keenan, K. (1996). *Motivasyon* (Çev: E. Koparan). İstanbul. Remzi Kitabevi.
- Köroğlu, Ö. & Gezen, T. (2012). Turizm eğitimi alan öğrencilerin kariyer seçimine etki eden kariyer çarpanlarının belirlenmesine yönelik bir araştırma. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(2), 213-234.
- Köroğlu, Ö. (2014). Meslek seçimi ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi: Turizm rehberliği öğrencileri üzerine bir araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 19(2), 137-157.
- Kösterlioğlu, M. A. & Kösterlioğlu, İ. (2015). Effects of high school student' perceptions of school life quality on their academic motivation levels. *Educational Research and Reviews*, 10(3), 274-281.
- Kuşlivan, S., & Kuşlivan, Z. (2000). Perceptions and attitudes of undergraduate tourism students towards working in the tourism industry in Turkey. *Tourism Management*, 21, 251-269.
- Küçükosmanoğlu, H. O. (2015). Müzik öğretmeni adaylarının akademik motivasyon düzeylerinin belirlenmesi üzerine bir çalışma (Konya ili örneği). *Sanat Eğitim Dergisi*, 3(2), 1-21.
- Lee, M. J., Kim, S. S., & Lo, A. (2008). Perceptions of hospitality and tourism students towards study motivations and preferences a study of Hong Kong students. *Journal of Hospitality, Leisure, Sport and Tourism Education*, 7(2), 45-58
- Matsushima, R., & Ozaki, H. (2015). Relationships between identify and academic motivation. *Psychological Reports: Mental and Physical Health*, 117(1), 217-229.
- Mak, B. L. M., & Ng, M. M. L. (2014). Motivations, expectations, perceptions, and preferences in secondary school tourism and hospitality curriculum. *Journal of Teaching in Travel and Tourism*, 14(3), 260-281.
- Mc. Crown, R. R., Driscoll, M., & Roop, P. G. (1996). *Educational psychology: A learning - centered approach to classroom practice*. USA: Allyn and Bacon.
- Nahavandi, A., & Malekzadeh, A. R. (1999). *Organizational behavior: the person organization fit*. Upper Saddle River, N. J. Prentice Hall.
- Ratelle, C. F., Guay, F., Vallerand, R. J., Larose, S., & Senecal, C. (2007). Autonomous, controlled, and amotivated types of academic motivation: A person-oriented analysis. *Journal of Educational Psychology*, 99(4), 734-746.
- Roney, S. A., & Öztin, P. (2007). Career perceptions of undergraduate tourism students: A case study in Turkey. *Journal of Hospitality, Leisure, Sport, & Tourism Education*, 6(1), 4-18.
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000a). Intrinsic and extrinsic motivations: Classic definitions and new directions. *Contemporary Educational Psychology*, 25, 54-67.
- Sabuncuoğlu, Z., & Tüz, M. V. (2013). *Örgütsel davranış*. Bursa: Aktüel Yayınları.
- Sıcak, A., & Başören, M. (2015). Ortaöğretim öğrencilerinin akademik motivasyonlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Bartın örneği). *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(2), 548-560.
- Şahin, S., & Acun, A. (2016). Turizm rehberliği öğrencilerinin mesleğe yönelik tutumları. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 15(2), 563- 580.
- Tolga, Ö., Korkmaz, H., & Atay, L. (2015). Lisans düzeyinde turist rehberliği öğrencilerinin mesleki tutumlarına yönelik bir araştırma. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 12 (2), 26-41
- Ulusoy, A. (2002). *Gelişim ve öğrenme*. Ankara: Anı Yayınları.
- Vallerand, R. J., Pelletier, L. G., Blais, M. R. Biere, N. M., Senecal, C., & Vallieres, E. F. (1992). The academic motivation scale: a measure of intrinsic, extrinsic and a motivation in education. *Educational Psychological Measurement*, 52, 1003-1017.
- Vallerand, R. J., Pelletier, L., Blais, M. R., Briere, N. M., Senecal, C., & Vallieres, E. F. (1993). On the assessment of intrinsic, extrinsic, and a motivation in education: Evidence on the concurrent and construct validity of the academic motivation scale. *Educational and Psychological Measurement*, 53, 159-172.
- Wilkesman, U., Fischer, H., ve Virgillito, A. (2012). *Academic motivation of students: the German case*. Germany: Dortmund Publisher
- Wagner, E. (1989). Academic motivation in college students from Romania, Hungary and Germany: A cross-cultural investigation. 1. Department of Applied Psychology, Babeş-Bolyai University.121-161.
- Wormington, S. V., Corpus, J. H., & Anderson, K. G. (2012). A person – centred investigation of academic motivation and its correlates in high school. *Learning And Individual Differences*. 22, 429-438
- Yılmaz, Ö. G. (2011). Lisans düzeyinde turist rehberliği eğitimi alan öğrencilerin mesleğe bakış açılarının belirlenmesine yönelik bir araştırma. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(26), 281-198.
- Yurt, E., & Bozer, E. N. (2015). Akademik motivasyon ölçeğinin Türkçeye uyarlaması. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 14(3), 669- 685.
- Yüksel, G. (2004). Sınıf yönetimi. İçinde Ş. Erçetin & Ç. Özdemir (Edt)., *Öğrenme için motivasyon*. Ankara: Asil Yayınevi.

EXTENDED ABSTRACT

Motivation is defined as a kind of force that influences people's behavior and directs them to certain behaviors (Bilge et al., 2015: 83). In the field of education, motivation is mostly evaluated within the framework of academic motivation. Academic motivation can be expressed as the willingness of the student to achieve certain academic goals and it is close to the concept of motivation to learn (Wilkesmann et al., 2012: 4). Academic motivation is based on the theory of autonomy (Deci & Ryan, 1985) and is examined in three dimensions. People acting upon their own will and working is called intrinsic motivation. On the other hand, extrinsic motivation occurs when the activity is not related to itself, and the individual only cares for what can be gained (Akbaba, 2006: 345). Rather, it refers to the desire to be successful to make others happy, not to disappoint others, or to receive awards. A motivation is defined as the lack of intent or drive to execute an activity due to the inability of establishing a relationship between behaviors and the activity (Karagüven, 2012: 2601). In other words, it is the lack of motivation (Gömleksiz & Serhatlıoğlu, 2013: 102). Guides have critical and important roles in the tourism sector. Academic motivations of the students studying in the tourism guidance departments of universities do not only affect their performance and academic success within the learning process, but can also be a factor that positively affects their attitudes towards their profession. Individuals with high academic motivation can experience the learning process willingly, gladly, and enthusiastically, and thus develop a positive perception towards his/her profession before starting to work. The entirety of the thoughts, feelings and behavioral tendencies towards different aspects of working in tourism sector constitute the attitude towards tourism profession (Kuşlivan & Kuşlivan 2000: 254). Literature review reveals that there are few studies examining the attitudes of the students studying at tourism guidance departments towards the profession. Although a large part of the students who continue their education in the department of tourism guidance have a positive attitude towards their profession, there are studies stating that they want to perform the guidance profession after graduation as well (Yılmaz, 2011; Köroğlu & Gezen, 2012; Köroğlu, 2014; Tolga et al., 2015 ; Şahin & Acun, 2016). The following hypothesis was developed after reviewing the literature.

H: Academic motivations of the students who receive tourism guidance education at the undergraduate level affect their attitude towards the tourism guidance profession.

The aim of this study is to determine the effect of academic motivations of the students receiving tourism guidance education at the undergraduate level on their attitudes towards the profession. Data was collected by administering a questionnaire developed according to the literature on 1105 students receiving tourism guidance education at the undergraduate level in Turkey. The

questionnaires were applied to the students face-to-face in the 2016-2017 academic year spring semester between 10.02.2017 and 20.03.2017 based on quota sampling at the class level with the help of the teaching staff working in the tourism guidance departments. The data were subjected to correlation, factor, and multiple regression analyses. The research was designed as a descriptive study using the relational screening model. The questionnaire included demographic questions as well as academic motivation scale and attitude towards the profession scale. The 28-item academic motivation scale was developed by Vallerand et al. (1992, 1993) and Turkish adaptation was performed by Karagüven (2012). In order to determine the attitude towards the profession, Roney and Öztin's (2007) 12-item scale was used. Three items that were not suitable to the profession of tourism guidance were excluded from the scale following expert opinion. A 28-item scale was used to determine the academic motivation of tourism guidance students. Cronbach's Alpha value was found to be 0.913 as the reliability coefficient for this scale. The attitudes of the students towards the tourism guidance profession were determined with a 9-item scale. In the reliability analysis, three items (items 5, 8 and 9) below +0.200 were gradually removed from the scale. The reliability coefficient of the scale with the remaining 6 items was found to be 0.680. 92.3% of the students were between the ages of 17-23. There were 72 students between the ages of 24-30, and these students constituted 6.5% of the participants. There were 13 students between the ages of 31-61, constituting 1.2% of the participants. There were only four students over the age of 50, and these students were 51, 52, 54, and 61 years old. When we looked at the relationship between academic motivation and attitudes towards the profession, it was understood that students have reached a decision rather than indecision in terms of both academic motivation and attitude towards the guidance profession. It was also found that students' intrinsic motivation was higher than extrinsic motivation ($t_{1104}: 11.193; P<0.001$). In addition, there was a moderate correlation between the attitude towards the guidance profession and extrinsic motivation (0.439), and a weak correlation between the attitude towards the guidance profession and intrinsic motivation (0.338). On the other hand, a weak negative correlation (-0.234) was determined between attitude towards the guidance profession and amotivation. Multiple regression analysis was performed to test the hypothesis developed based on the literature. It was found that the academic motivation of the students could explain their attitude towards the guidance profession by 21.4%. According to the model, extrinsic motivation has the biggest positive effect on the attitudes towards the guidance profession. While a one-unit increase in extrinsic motivation increases the attitude towards the profession by $\beta:0.356$ units, the increase by intrinsic motivation is only $\beta:0.094$ units. Therefore, it can be thought that external conditions are more effective in directing individuals to the guidance profession. On the other hand, it is understood that

amotivation affects the guidance profession negatively. A one-unit increase in amotivation decreases the attitude towards the guidance profession by β :-0.119 units. Study results showed that the intrinsic motivation of tourism guidance students was high. In addition, it was determined that the intrinsic motivation of the students was higher than extrinsic motivation. There was a moderate correlation between the attitude towards the guidance profession and extrinsic motivation and a low correlation between the attitude towards the guidance profession and intrinsic motivation. Moreover, a weak, negative correlation was found between the attitude towards the guidance profession and amotivation. It is known that students with high academic motivation have a more positive attitude towards school, classes, and lessons (Ames and Archer, 1988; Akandere, Özyalvaç and Duman 2010). Therefore, it can be said that the findings of this study are consistent with the literature.

In this study, various recommendations have been developed for students receiving tourism guidance education at the undergraduate level to develop positive attitudes towards their profession;

It can be recommended that universities should organize and diversify the curriculum of tourism guidance departments. The development and improvement of tourism guidance curricula may enable students to be raised as individuals who are successful in human relations, who will perform their profession lovingly, and to have a positive attitude towards their profession. Universities organizing various events and seminars focusing on the guidance profession for tourism guidance students can improve the perspectives of students towards the profession in a positive way.

With the support of universities and in cooperation with travel agencies, students having the opportunity to participate in tour programs and experience the guidance profession can positively affect their attitude towards the profession. People who are actively working as guides in the sector can be invited to the departments and tourism guidance students can be informed about the guidance profession.

There are certain limitations of this study. It is known that there are two different programs of tourism guidance departments at the undergraduate level, "Travel Management and Tourism Guidance" and "Tourism Guidance". It is important to compare the students of these two departments within the scope of the analysis and to present the differences if any. In addition, students who are receiving education at the associate degree level and in the guidance programs conducted by the Tourist Guides Association may be included in the research. Students who are receiving Tourism Guidance education at the postgraduate level can also be included in this research.